

FRÖAKTIONEN
ETT INITIATIV AV AFRIKAGRUPPERNA

FRÖER

EN FRÅGA OM FRIHET OCH FÖRSÖRJNING

Det småskaliga jordbruket ...

... står för 70 % av den globala matproduktionen och försör majoriteten av jordens befolkning med föda. Det småskaliga jordbruket, som alltså föder 4,5–5,5 miljarder människor, använder sammanlagt mindre än 25 % av jordbruksmarken.

Världens kvinnliga bönder

60–80 % av världens bönder är kvinnor. I Afrika producerar de kvinnliga bönderna hela 90 % av kontinentens mat och bidrar till ungefär hälften av den globala livsmedelsförsörjningen. Trots det är det sällan kvinnan som har brukanderätten, äger marken de brukar eller har kontroll över tillgångarna som genereras från jordbruket.¹

Vad är matsuveränitet?

Matsuveränitet handlar om rätten till och kontrollen över den egna produktionen och konsumtionen av hälsosam mat. Matsuveränitet bygger på småskalig, hållbar produktion som gynnar både människa och planet.

Fröer och framtid – för vem?

Idag produceras mer mat per person och dag än någonsin tidigare. Faktum är att världens existerande matproduktion skulle kunna mätta jordens befolkning två gånger om. Hur kan det då komma sig att så många som 821 miljoner människor² lider av undernäring och att ännu fler går hungriga?

En stor del av problemet beror på en ojämн fördelning av maten. Majoriteten av dem som går hungriga är småskaliga bönder och självförsörjande jordbrukare som lever på, och av, sin mark. Deras överlevnad hotas ständigt, deras ekonomi är sårbar och de är politiskt marginaliserade. Paradoxalt nog är det just småskaliga bönder, framför allt kvinnor, som förser större delen av världen med mat. Det småskaliga jordbruket står för 70 procent av den globala matproduktionen och förser majoriteten av jordens befolkning med föda.³ Som jämförelse kan nämnas att det industriella jordbruket endast förser cirka 30 procent av jordens befolkning med mat, samtidigt som det använder 75 procent av planetens jordbruksmark och orsakar en stor mängd växthusgaser.⁴

Ändå menar många beslutsfattare att samtidens och framtidens hungerproblematik bara kan lösas genom att det industriella jordbruket ökar sin avkastning. Med den målsättningen tillåter många stater att transnationella företag tar patent på hybridfröer. Samtidigt införs särskilda lagar för att begränsa användning, lagring och spridning av de lokala fröerna som är hela grunden för det småskaliga, hållbara jordbruket. Detta gör det mycket

Vad är hybridfröer?

Förädlade fröer som till skillnad från lokala fröer oftast inte går att återanvända.

svårt för bönderna att använda sina egna fröer. I vissa fall har hanteringen av lokala fröer till och med kriminaliserats.

Samtidigt som hanteringen av lokala fröer försvåras erbjuds subventioner av hybridfröerna. Men trots att dessa initialt är överkomliga i inköpspris hamnar många bönder snabbt i en skuldfälla till företagen, då de tvingas köpa nya fröer varje år. Dessutom kräver hybridfröerna ofta ytterligare inköp av kemiska gödnings- och bekämpningsmedel från de stora företagen för att ge god avkastning. Förutom ökade kostnader för de redan utsatta bönderna försämrar den sortens industriella jordbruk marker, gör skadedjur och ogräs resistent mot bekämpningsmedel och minskar den biologiska mångfalden.⁵

Idag står vi vid ett avgörande vägskäl. Ska vi satsa på ett kemikalietyngt jordbruk som skadar miljön och kriminaliserar de bönder som väljer att bruka jorden på annat sätt? Eller ska vi istället satsa de resurser vi har på agroekologiska lösningar som tar hänsyn till mänskliga rättigheter, främjar småskaliga bönders matsuveränitet och står emot klimatförändringarna?

Det industriella jordbruket använder hela 75 % av jordbruksmarken och förorsakar en stor mängd av världens totala växthusgasutsläpp. Värt att notera är att denna typ av jordbruk endast förser 30 % av jordens befolkning med mat.

1 Karla D. Maass Wolfenson. Coping with the food and agriculture challenge: smallholders' agenda, 2013, 22.

2 Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), 2018.

3 Karla D. Maass Wolfenson. Coping with the food and agriculture challenge: smallholders' agenda, 2013, 22.

4 ETC Group. Who Will Feed Us? 2017, 13, 42.

5 Friends of the Earth Europe, Heinrich Böll Foundation och Rosa Luxemburg Foundation. The Agrifood Atlas, 2017, 33.

Lokala fröer eller hybridfröer – vad är skillnaden?

Ett lokalt frö är just det; ett frö som har odlats på en plats och som genom årtusenden anpassats för att frodas under lokala förhållanden. Bonden är därför väl förtrogen med de lokala fröernas nackdelar och fördelar och vet hur de ska hanteras för bästa möjliga avkastning.

Ett hybridfrö är ett förädlad frö; resultatet av en korsning av andra fröer med mål att framhäva särskilda egenskaper. Hybridfröer produceras ofta av transnationella företag i laboratorium eller växthus och patenteras av företaget som producerar dem, vilket innebär att de sedan inte får användas utan företagets godkännande. Hybridfröer kräver ofta kemiska gödnings- och bekämpningsmedel för att ge god avkastning. För det mesta genererar de en steril avkastning vilket innebär att de, till skillnad från lokala fröer, inte går att så om år efter år. Istället tvingas bönderna varje år köpa nya hybridfröer för varje sådd.

Taktiken att bekämpa hunger genom ökad avkastning från hybridfröer skapades och utformades av inflytelserika internationella organisationer och givare som USAID, the Alliance for a Green Revolution in Africa (AGRA), Världsbanken och G8-ländernas initiativ "New Alliance for Food Security and Nutrition", alla i samarbete med stora transnationella företag, som Bayer-Monsanto. Genom privat-offentlig samverkan, så kallade Public Private Partnerships, arbetar de för samordnade policyer och regler i södra Afrika – lagar som underlättar handel av patenterade fröer och bekämpningsmedel mellan landsgränserna.⁶ Dessa aktörer har stor makt att påverka utvecklingen av det afrikanska jordbruket,

men väljer att lämna kontinentens matkedja i stora företags händer.

Alliance for a Green Revolution in Africa (AGRA)

Den gröna revolutionens ideologi är grunden till många beslutsfattares höga tro på det industriella jordbruket som lösningen för att utrota hunger. Satsningar på en grön revolution i Afrika började med *Alliance for a Green Revolution in Africa* (AGRA), på initiativ av Bill & Melinda Gates Foundation. I AGRA-planen för Moçambique är ett av målen att öka böndernas användande av patenterade hybridfröer, konstgödsel och andra insatsvaror från fyra procent 2017 till 41 procent 2021. Ett annat mål är att användandet av konstgödsel ska öka från 5 kilo per hektar till 25 kilo per hektar år 2021.⁷

Konsekvenserna av den gröna revolutionen i Asien är tydliga. Innan dess framfart hade Filippinerna 4 000 sorter ris, idag finns enbart 3–5 patenterade sorter kvar.⁸

New Alliance for Food Security and Nutrition

New Alliance for Food Security and Nutrition är ett exempel på Public Private Partnerships. Just denna allians består av tio ramavtal mellan länder i Afrika, enskilda G8-länder, EU och ett antal afrikanska företag och transnationella frö- och kemikalieföretag som Bayer-Monsanto.⁹ I Malawis

⁶ The African Centre for Biosafety. Soil Fertility: Agro-ecology and not the Green Revolution for Africa, 4.

⁷ AGRA. AGRA Mozambique Operational Plan, 2017, 32.

⁸ The Oakland Institute. Down on the seed, 2017, 3.

⁹ New Alliance for Food Security and Nutrition, 2018.

ramavtal lovas exempelvis 200 000 hektar mark bort till utländska investerare¹⁰ och Moçambique förbinder sig till att förändra frölagarna så att de skyddar växtförädlaren, snarare än bondens rätt till sina fröer.¹¹

Enabling the Business of Agriculture Program (EBA)

År 2013 lanserade Världsbanken projektet *Enabling the Business of Agriculture Program* (EBA) – ett initiativ som underlättar för privata företag att ta patent på fröer. Enligt Världsbanken ska dessa

patent stimulera privata fröföretags innovation och investeringar inom fröforskning och fröutveckling, vilket ska gynna jordbruket och de småskaliga bönderna. Men i projektet nämns varken strategier för att stärka de välfungerande fröbytessystem som drivs av bönderna idag, eller böndernas rättigheter. I praktiken gynnar reformerna enbart transnationella företag, som Bayer-Monsanto, och exkluderar de primära intressenterna: de småskaliga jordbrukarna.¹²

¹⁰ G8 New Alliance for Food Security & Nutrition. Malawi – 2014 Annual Progress Report, 23.

¹¹ G8 New Alliance for Food Security & Nutrition. Cooperation Framework to support the New Alliance for Food Security & Nutrition in Mozambique, 4.

¹² The Oakland Institute. Down on the seed, 2017, 3.

"Våra lokala fröer är vår mat och vår medicin. Om fröharmonisering införs i Afrika kommer småskaliga bönder inte kunna använda sina lokala fröer. Och eftersom bönderna inte har resurser att köpa nya fröer varje år kommer det innebära slutet för småskaligt jordbruk." Flaida Macheze, aktiv inom Afrikagruppernas samarbetsorganisationer Rural Women's Assembly och UNAC.

Vem gagnar frölagarna – bönderna eller de transnationella företagen?

Genom Public Private Partnerships har påtryckningar skett för att förändra afrikanska länders frö- och marklagar till att gynna utländska investerare. De nya lagarna bygger på konventionen om växtförädlarrätt, UPOV 91, vilka gör det olagligt att handla med andra fröer än de som är patenterade. Sociala rörelser kallar initiativ som dessa för "Monsanto-lagar" för att markera mot det företag

som varit allra mest aktiv i sammanställandet av lagarna och som gynnas av deras godkännande.¹³ Samtidigt införs program med subventioner av patenterade hybridfröer, som gör bönder beroende av att köpa fröer och kemiska gödnings- och bekämpningsmedel från de stora kemi- och fröföretagen. För småskaliga bönder innebär frölagarna att de enbart får tillgång till de patenterade

¹³ GRAIN. UPOV 91 and other seed laws, 2015, 3.

fröerna genom att köpa dem från butiker som har patentägarnas tillstånd att sälja dem. Bönderna kan därför inte byta patentägda fröer med varandra, likt de gjort med lokala fröer i alla tider. Att spara patentägda fröer och reproducera dem året därpå blir med dessa lagar antingen olagligt eller begränsat till särskilda grödor, en specifik mängd eller mot en avgift. I ett växande antal länder är det dock strikt förbjudet att spara ett patenterat frö.¹⁴

Enligt UPOV 91 är det dessutom tillåtet för företag att ta fröer från böndernas fält. Företagen har också möjlighet att utvidga sina rättigheter till att omfatta fröer som liknar ett av deras redan patenterade fröer. Det är alltså möjligt för företag att ta ett frö från en bondes mark, homogenisera fröet och hävda att den sorten – plus ett antal varianter som liknar den – är företagets egendom.¹⁵

Med lagar som dessa uppkommer andra riktlinjer för fröer som inte är patenterade. Det kan exempelvis vara obligatoriskt att ha alla fröer paketerade. Om den lagen implementeras strikt blir det olagligt att ha en handfull fröer i fickan. Eller så förbjuds användning och byte av fröer som inte är registrerade fröprodukter – en process som är både kostsam och komplicerad.¹⁶

Sammantaget blir det mycket svårt för bönder, till och med olagligt, att använda sina egna fröer och de tvingas därmed köpa patenterade hybridfröer av transnationella företag.

Under 20 år har 200 mindre fröföretag tagits över av stora transnationella företag. Idag har tre företag kontroll över två tredjedelar av den kommersiella frömarknaden.

UPOV (the International Union for the Protection of New Varieties of Plants) är ett mellanstatligt organ som arbetar för gemensamma riktlinjer för handel med fröer globalt.

År 1991 hade UPOV 20 medlemsländer knutna till sig men sedan WTO beslutade att deras medlemsstater ska införa immateriella rättigheter för växtsorter ökade UPOV:s medlemsländer till 70.¹⁷

Länder som ansluter sig till UPOV 91 måste även inkludera sanktioner för de personer som eventuellt överträder lagarna. Generellt handlar det om böter men vid frånvaro av betalning riskeras fängelse. Sanktionerna kan också innefatta förstörda grödor, skördar eller beslagtagna verktyg och produkter från skörden. Ibland behövs inte heller särskilt starka bevis för att en bonde ska förklaras skyldig. I exempelvis Colombia beslagtogs och förstördes en stor mängd av böndernas lokala fröer baserat på misstankar. Dessa hårda sanktioner är bakåtsträvande i arbetet för mänskliga rättigheter.¹⁸

Sedan mitten av 1990-talet har över 200 mindre fröföretag och deras patenterade fröer tagits över av stora transnationella företag.¹⁹ Idag har tre företag (Bayer-Monsanto, DowDuPont och ChemChina-Syngenta) kontroll över två tredjedelar av den kommersiella frömarknaden. Under de senaste åren har marknaden koncentrerats ytterligare efter sammanslagningarna mellan Bayer-Monsanto till ett företag och ChemChinas uppköp av Syngenta. Dessa transnationella företag har därmed en enorm makt att påverka vilket jordbruk som ska gynnas och utvecklas.

¹⁴ Ibid, 12, 13.

¹⁵ Ibid, 7.

¹⁶ Ibid, 9-12.

¹⁷ Ibid, 4.

¹⁸ Ibid, 12,13.

¹⁹ The Economist. Agricultural suppliers, 29-08-2015.

Agroekologiska processer efterliknar och optimerar naturliga jordbruksprocesser och främjar biologiska samspel mellan systemets komponenter.

Agroekologi – den mest effektiva och hållbara lösningen för att begränsa framtidens hunger

Att se fördelarna med det industriella jordbruket är enkelt om du enbart mäter avkastning per hektar, men frågan är mer komplicerad än så. Det industriella jordbrukets ökade avkastning sker på bekostnad av miljö, klimat och lokalbefolkningars sociala situation och det koncentrerar forsknings- och utvecklingsarbete till den globala livsmedelsmarknaden.²⁰ Hela 45 procent av resurserna för privat forsknings- och utvecklingsarbete inom jordbruket spenderas idag på en enda gröda – majs.²¹ Samtidigt klargör FN:s hållbarhetsmål nummer 15 att den biologiska mångfalden är avgörande för jordens livsuppehållande system. Målet påvisar att vår nuvarande och framtida välfärd vilar på denna grund.²²

Visste du att ...

... småskaliga bönder skyddar och korsar 50 000–60 000 frösorter utan kostnad eller större klimatpåverkan. Det motsvarar ett potentiellt ekonomiskt värde på upp till 196 miljarder dollar. Samtidigt spenderar det industriella jordbruket enorma resurser på att odla ett fåtal grödor. Det kan kosta så mycket som 136 miljoner dollar att få en enda genmodifierad gröda till marknaden.²³

Det mest hållbara alternativet för jordbruket i södra Afrika är att utveckla metoder som tar hänsyn till sociala förhållanden, förlitar sig på lokala insatser och uppmuntrar ett inkluderande produktionssätt.

Så kallade agroekologiska metoder ifrågasätter makterna som stödjer nuvarande jordbruksmodell. Det är en politisk, social och omvandlande process som resulterar i att huvudaktörerna – de småskaliga bönderna – leder jordbruksverksamheten.

Agroekologiska processer efterliknar och optimerar naturliga jordbruksprocesser och främjar biologiska samspel mellan systemets komponenter. Grundprinciperna omfattar exempelvis återvinning av energi och näringsämnen samt samodling och diversifiering av grödor, buskar och träd.²⁴

Det leder till att småskaliga bönder självständigt kan driva jordbruksarbetet – inte vara beroende av transnationella företag. Kemiska gödningsmedel är inte nödvändiga eftersom växtrester, naturlig gödsel och träd ger jorden den näring den behöver. Istället för bekämpningsmedel håller blandade grödor skadedjur borta och växter odlas tillsammans med andra växter för att antingen avvisa oönskade insekter eller locka till sig önskade.²⁵

²⁰ ILEIA foundation, 2016.

²¹ ETC Group. Who Will Feed Us? 2017, 19.

²² United Nations Development Programme (UNDP). Mål 15: Ekosystem och biologiska mångfald, 2018.

²³ ETC Group. Who Will Feed Us? 2017, 19.

²⁴ Olivier De Schutter. Report submitted by the Special Rapporteur on the right to food, 2010, 6.

²⁵ Friends of the Earth Europe, Heinrich Böll Foundation och Rosa Luxemburg Foundation. The Agrifood Atlas - Facts and figures about the corporations that control what we eat. 2017, 36.

För miljontals människor i södra Afrika är rätten till lokala fröer en förutsättning för att de ska kunna försörja sig. Innan skörd, då det ofta råder perioder av knapphet, är mångfalden av fröer livsviktig för människor på landsbygden.

Både innan och efter antagandet av Agenda 2030 med dess hållbarhetsmål två – att helt utrota hunger – har olika FN- och forskarrapporter upprepat samma budskap: ett småskaligt och agro-ekologiskt jordbruk måste ges möjligheter och stöd att utvecklas, både i låg- och höginkomstländer.²⁶

År 2017 kom ännu en rapport som beskriver hur dagens kemikalietyngda konventionella jordbruk är sammankopplat med brott mot mänskliga rättigheter och miljöförstöring.²⁷

Enligt FN:s tidigare rapportör för rätten till mat, Olivier de Schutter, skulle satsningar på agro-ekologiska metoder öka jordbruksproduktiviteten, matsuveraniteten och förbättra inkomsten för människor på landsbygden samtidigt som trenden av förlorad biologisk mångfald skulle vända. Schutter menar att vi redan har lösningen på ett hållbart jordbruk, men att tiden är begränsad.²⁸

Småskaliga bönder måste ha rätt att odla, spara, dela och sälja sina fröer utan restriktioner, på samma sätt som de gjort i generationer. De lokala fröerna är anpassade till områdets förhållanden, vilket är en enorm fördel när man vill odla utan kemiska gödnings- och bekämpningsmedel.

Med rätt kombination av grödor ökar chansen till god avkastning och den biologiska mångfalden säkras samtidigt som jordmånen berikas istället för att utarmas.

Exempel på agroekologiska metoder i Kenya

Ibland räcker det att tänka kreativt för att åstadkomma stor skillnad med små medel. I Kenya utvecklade forskare i samarbete med bönder en särskild så kallad push-pull-metod för att hantera skadedjur. Strategin innebär att driva bort skadedjur från majsens genom att plantera dem tillsammans med den insektsavskräckande växten *Desmodium*. Samtidigt lockades skadedjuren av växten *Napier* – en planta som utsöndrar ett klister och fångar skadedjuren – som planterats på en jordbit intill. Push-pull-metoden kontrollerade inte enbart skadedjur – växten *Desmodium* kunde också användas som foder för boskap. Resultatet blev dubbelt så stor avkastning och mjölkproduktion, samtidigt som marken förbättrades på ett hållbart sätt.²⁹

Enligt FN:s livsmedels och jordbruksorganisation, FAO, gick 75 procent av den biologiska mångfalden av grödor förlorad mellan 1900–2000.³⁰

Enligt FN:s mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald – ska alla finansiella resurser från alla källor mobiliseras och väsentligt öka för att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden och ekosystemen.³¹

²⁶ Olivier De Schutter. Report submitted by the Special Rapporteur on the right to food, 2010. IPES FOOD. How to leave industrial agriculture behind.

²⁷ United Nations Human Rights. Pesticides are "global human rights concern", say UN experts urging new treaty, 2018.

²⁸ Olivier De Schutter. Report submitted by the Special Rapporteur on the right to food, 2010, 6.

²⁹ Ibid.

³⁰ FAO. Crop biodiversity: use it or lose it, 2018.

³¹ UNDP. Mål 15: Ekosystem och biologiska mångfald, 2018.

Vad gör det för skillnad hur länder som Sverige agerar i fröfrågan?

Världens politiker sätter ramarna för vilken sorts jordbruk som ska stöttas och utvecklas internationellt. Genom att aktivt ta ställning i frågor som rör fröpolitiken kan Sverige bidra till mer gynnsamma villkor för bönder i södra Afrika.

Idag stödjer Sveriges utvecklingssamarbete småskaliga bönders utvecklande av agroekologiska metoder, främst via civilsamhällesorganisationer. Samtidigt var Sverige en av de stora förespråkarna för den gröna revolutionen i Afrika (AGRA) år 2010 och stödjer den fortfarande, exempelvis i Moçambique. Därtill stödjer Sverige andra liknande initiativ genom EU och Världsbanken. Sverige bör fortlöpande följa upp stödet till multilaterala organisationer, som FN, EU och Världsbanken, så att det främjar en jordbruksutveckling med agroekologisk inriktning.

Att stötta industriellt jordbruk som gynnar transnationella företag samtidigt som det skadar miljö och kriminaliserar bönder är varken rimligt eller hållbart. Det är därför hög tid för både beslutsfattare och givare att rikta biståndspengar, handelsavtal och investeringar till att stödja småskaligt jordbruk som tillämpar agroekologiska metoder och ökar bönders

matsuveränitet och tillgång till lokala marknader. De lösningar som tar hänsyn till mänskliga rättigheter, utökar matsuveräniteten och tar klimatförändringar på allvar måste prioriteras.

Vi uppmanar Sveriges regering att gå i fronten för att stötta jordbruk som gynnar både miljö och lokalbefolkning genom att...

1. Styr om allt svenskt jordbruksbistånd till att stötta småskaliga hållbara jordbruk
2. Stå upp för utvecklingen av småskaliga hållbara jordbruk i internationella forum
3. Försvara kvinnliga småskaliga bönders rätt till lokala fröer

Vi har fortfarande möjlighet att säkra framtidens matproduktion och bromsa utarmningen av den biologiska mångfalden, men vi måste agera nu.

För en rättvis och hållbar framtid – för alla.

På vilket sätt kan organisationer som Afrikagrupperna göra skillnad i fröfrågan?

Afrikagrupperna arbetar aktivt i Sverige för att öka kännedomen om fröfrågan och de småskaliga böndernas situation i södra Afrika. Vi har ett nära samarbete med civilsamhällesorganisationer som dagligen kämpar för att lokala, hållbara kunskaper kring jordbruk tas tillvara.

SAMARBETSPARTNERS

RURAL WOMEN'S ASSEMBLY (RWA)

RWA är ett starkt och livskraftigt nätverk av kvinnliga bönder som kämpar för matsuveränitet och sin försörjning. Nätverket spänner över nio länder och har över 300 000 medlemmar. De värnar om lokala fröer genom att spara, dela och byta dem. De gör också aktivt motstånd mot olika aktörers försök att införa frölagar.

”Vi vill vara självförsörjande, vi vill kunna bestämma vad vi ska odla och vilka fröer vi ska använda. För kvinnor på landsbygden representerar de lokala frösörterna liv. Det är vår rätt att välja vad vi önskar äta. Därför måste vi kämpa för mat- och frösuveränitet. Ingen ska tvinga oss att använda hybridfröer. De fröerna går inte att återanvända.”

Mary Sakala, RWA

UNIÃO NACIONAL DE CAMPONESES (UNAC)

Genom utbildning och samordning stärker den moçambikiska bonderörelsen UNAC böndernas förmåga att både delta i samhällsdebatten och att försvara sin mark. Föreningen har idag drygt 86 000 medlemmar runtom i landet och många av de kvinnor som är medlemmar i UNAC är även medlemmar i RWA. Genom UNAC får bönderna en stark plattform där de kan lyfta och försvara sina intressen i ekonomiska, sociala och politiska frågor.

UNAC har under de senaste åren arbetat hårt för agroekologiskt jordbruk. De har skapat program för att bevara lokala fröer och skydda den lokala matproduktionen. Syftet är att säkerställa matsuveränitet på lokal och nationell nivå samtidigt som bönderna försvarar sina rättigheter och tillåts spela en aktiv roll i jordbrukets utveckling.

Ett av de agroekologiska projekt som bonderörelsen stöder finns i Namaacha i Maputo-provinsen. Med stöd av UNAC infördes en mängd olika grödor. Nu finns det lök, tomat, kål, sallad och morötter. Allt odlas med naturlig gödning och genom agroekologiska metoder.

”De varor som kommer från Sydafrika är fulla av kemikalier. Våra grödor är godare och hälsosammare.”

Aida Bambo, UNAC

Referenser

AGRA. AGRA Mozambique Operational Plan. 2017. www.agra.org/wp-content/uploads/2017/12/agra-mozambique-final.pdf (2018-09-11)

ETC Group. Who Will Feed Us? The Industrial Food Chain vs. The Peasant Food Web. Third Edition. 2017. www.etcgroup.org/sites/www.etcgroup.org/files/files/etc-whowillfeedus-english-webshare.pdf (2018-07-10)

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Food Security & Nutrition around the World. 2018. www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en (2018-08-29)

Food and Agriculture Organization of the United Nations. Crop biodiversity: use it or lose it. 2018. www.fao.org/news/story/en/item/46803/icode (2018-09-04)

Friends of the Earth Europe, Heinrich Böll Foundation och Rosa Luxemburg Foundation. The Agrifood Atlas - Facts and figures about the corporations that control what we eat. 2017. www.boell.de/en/2017/10/26/agrifood-atlas-facts-and-figures-about-corporations-control-what-we-eat (2018-08-14)

GRAIN. UPOV 91 and other seed laws: a basic primer on how companies intend to control and monopolise seeds. 2015. www.grain.org/article/entries/5314-upov-91-and-other-seed-laws-a-basic-primer-on-how-companies-intend-to-control-and-monopolise-seeds (2018-07-12)

G8 New Alliance for Food Security & Nutrition. Cooperation Framework to support the New Alliance for Food Security & Nutrition in Mozambique. www.new-alliance.org/resource/mozambique-new-alliance-cooperation-framework (2018-09-10)

G8 New Alliance for Food Security & Nutrition. Malawi – 2014 Annual Progress Report. www.new-alliance.org/sites/default/files/resources/2013-2014%20Malawi%20New%20Alliance%20Progress%20Report.pdf (2018-09-10)

ILEIA Foundation. 2016. www.ileia.org/2016/09/22/agroecology-contributes-sustainable-development-goals (2018-09-04)

iPES FOOD (International Panel of Experts on Sustainable Food Systems). How to leave industrial agriculture behind: Food systems experts urge global shift towards agroecology. www.ipes-food.org/how-to-leave-industrial-agriculture-behind-food-systems-experts-urge-global-shift-towards-agroecology (2018-09-11)

Maass Wolfenson, Karla D. 2013. Coping with the food and agriculture challenge: smallholders' agenda. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). www.fao.org/fileadmin/templates/nr/sustainability_pathways/docs/Coping_with_food_and_agriculture_challenge__Smallholder_s_agenda_Final.pdf (2018-08-21)

New Alliance for Food Security and Nutrition. 2018. www.new-alliance.org (2018-09-14)

Olivier De Schutter. Report submitted by the Special Rapporteur on the right to food, Olivier De Schutter. United Nations General Assembly. 2010. www.srfood.org/images/stories/pdf/officialreports/20110308_a-hrc-16-49_agroecology_en.pdf (2018-08-08)

The African Centre for Biosafety. Slavishly following UPOV 1991. A critique of Mozambique's Plant Variety Protection Law. 2014. www.acbio.org.za/sites/default/files/documents/Mozambique-UPOV-1991.pdf (2018-07-11)

The African Centre for Biosafety. 2016. Soil Fertility: Agro-ecology and not the Green Revolution for Africa. www.acbio.org.za/wp-content/uploads/2016/07/Soil-Fertility-ACBio.pdf (2018-08-21)

The African Centre for Biosafety. The Status Report on the SADC, COMESA and EAC harmonised seed trade regulations: Where does this leave the regions' smallholder farmers? 2018. www.acbio.org.za/en/status-report-sadc-comesa-and-eac-harmonised-seed-trade-regulations (2018-07-11)

The Economist. Agricultural suppliers. Controversial hybrids. 2015-08-29. www.economist.com/business/2015/08/29/controversial-hybrids (2018-08-30)

The Oakland Institute. Down on the seed: The World Bank Enables Corporate Takeover of Seeds. 2017. www.oaklandinstitute.org/down-seed-world-bank-enabling-business-agriculture-corporate-takeover (2018-07-12)

United Nations Development Programme (UNDP). Mål 15: Ekosystem och biologiska mångfald. 2018. www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-15-hallbart-nyttja-ekosystem-pa-land (2018-08-15)

United Nations Human Rights. Pesticides are "global human rights concern", say UN experts urging new treaty. 2018. www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21306 (2018-09-13)

**THE FUTURE IS
FEMALE FARMING**

FRÖAKTIONEN

ETT INITIATIV AV AFRIKAGRUPPERNA

Frågan om fröer handlar om frihet, försörjning och framtid.

Hjälp oss i vårt långsiktiga arbete att stötta södra Afrikas kvinnliga småskaliga bönder genom att:

- **Bli månadsgivare**
- **Ge ett engångsbelopp**
(Swish 900 33 77 eller Plusgiro 900337-7)
- **Engagera dig i Afrikagrupperna**
(hitta din lokala grupp på afrikagrupperna.se/medlem)
- **Följ @Afrikagrupperna på Facebook, Instagram och Twitter och delta i debatten**

Läs mer på www.fröaktionen.se

Afrikagrupperna | Tegelviksgatan 40 | 116 41 Stockholm | Tel: 08-442 70 60
E-post: post@afrikagrupperna.se Hemsida: www.afrikagrupperna.se

Denna broschyr har publicerats med ekonomiskt stöd från Sida, som inte har medverkat vid utformningen och ej heller tar ställning till rapportens innehåll.

Samtliga bilder i rapporten är fotade av UNAC.